

РОЗДІЛ 9

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 347.97.99

СУД ПРИСЯЖНИХ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ КАЗАХСТАНУ ТА ГРУЗІЇ

Волоско І.Р.,
аспірант кафедри кримінального процесу та криміналістики
Львівський національний університет імені Івана Франка

Стаття присвячена аналізу діяльності суду присяжних у кримінальному провадженні Казахстану та Грузії. Досліджено вимоги до присяжних, порядок їх відбору, особливості діяльності головуючого судді перед присяжними. Зроблено висновок, що Грузія і Казахстан у різні періоди запровадили суд присяжних для розгляду кримінальних справ про тяжкі злочини, але кожна з країн обрала власну модель суду присяжних. Грузія запозичила американську модель суду присяжних, а Казахстан – змішану модель суду присяжних. Враховуючи невеликий час функціонування суду присяжних у цих країнах практика ще не сформувала об'єктивної картини ефективності суду присяжних, однак існуючі моделі цього суду є корисними для українського законодавця з метою приведення вітчизняного суду присяжних до класичної моделі суду присяжних. Водночас закріплення чітких процедур добору присяжних дозволяє сторонам кримінального процесу здійснити ефективний відбір членів суду присяжних, забезпечує громадянам право на участь у правосудді, а обвинуваченому – право на справедливий розгляд безстороннім судом.

Ключові слова: присяжні, відбір присяжних, вердикт, реєстр присяжних.

Волоско И.Р. / СУД ПРИСЯЖНЫХ В УГОЛОВНОМ ПРОИЗВОДСТВЕ КАЗАХСТАНА И ГРУЗИИ / Львовский национальный университет имени Ивана Франко, Украина

Статья посвящена анализу деятельности суда присяжных в уголовном производстве Казахстана и Грузии. Исследованы требования к присяжным, порядок их отбора, особенности деятельности судьи перед присяжными. Сделан вывод, что Грузия и Казахстан в разные периоды ввели суд присяжных для рассмотрения уголовных дел о тяжких преступлениях, но каждая из стран выбрала собственную модель суда присяжных. Грузия заимствовала американскую модель суда присяжных, а Казахстан – смешанную модель суда присяжных. Учитывая небольшое время функционирования суда присяжных в этих странах практика еще не сформировала объективной картины эффективности суда присяжных, однако существующие модели этого суда являются полезными для украинского законодателя с целью приведения отечественного суда присяжных к классической модели суда присяжных. В то же время закрепление четких процедур отбора присяжных позволяет сторонам уголовного процесса осуществить эффективный отбор членов суда присяжных, обеспечивает гражданам право на участие в правосудии, а обвиняемому – право на справедливое разбирательство беспристрастным судом.

Ключевые слова: присяжные, отбор присяжных, вердикт, реестр присяжных.

Volosko I.R. / JURY TRIAL IN CRIMINAL PROCEEDINGS OF KAZAKHSTAN AND GEORGIA / Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine

The article is dedicated to the analysis of the jury court functioning in the criminal procedure of Kazakhstan and Georgia. The requirements for the jury, procedure of the jury selection, and the peculiarities of the president judge activity in front of the jury are researched.

In Kazakhstan criminal case hearing is conducted by one judge and ten juries considering crimes which can be punished by death penalty or imprisonment for life, on the accused solicitation. In Georgia the jury trial consists of 12 principal juries and 2 reserve juries. The jury trial shall comprise at least 6 juries in cases on average degree crimes, at least 8 – in cases on heavy degree crimes, at least ten – in treason cases.

It is concluded that Georgia and Kazakhstan have in different times introduced the jury trial on hearing cases on heavy degree crimes, but each country has chosen its own model of the jury trial. Georgia borrowed American model of the jury trial and Kazakhstan mixed model of the jury trial. Considering short time of the jury trial functioning in these countries the practice hasn't yet elaborated objective pattern of the jury trial effectiveness, but the existing models of this trial shall be useful for Ukrainian legislator with the aim of approximating our jury trial to the classical model of the jury trial. Simultaneously, provision of the definite procedures of the jury selection allows parties to the criminal procedure conduct effective selection of the jury trial members, ensure peoples right in the participation in justice administration as well as the accused right to the fair trial by the impartial court.

Key words: jury, selection of jury, verdict, registry of jury.

Суд присяжних в Україні, запроваджений новим КПК України, продовжив радянську традицію участі народних засідателів у кримінальному провадженні, назвавши їх «присяжними». Потреба реформування суду присяжних виникає із метою розширення змагальності в ході судового розгляду та ширшого забезпечення участі народу в кримінальному судочинстві. У зв'язку з цим доцільним видається дослідити досвід інших пострадянських країн щодо діяльності суду присяжних.

Метою статті є дослідження суду присяжних у Казахстані та Грузії, виокремлення його ознак, особливостей відбору та повноважень присяжних в цих країнах та визначення можливості імплементації їх досвіду у кримінальне провадження України.

Спочатку розглянемо діяльність суду присяжних у Казахстані. Суд присяжних у Казахстані був запроваджений

із введенням в дію з 01 січня 2007 року Закону Республіки Казахстан «Про присяжних засідателів» [1], яким було внесено відповідні зміни у КПК Казахстану. Новий КПК Казахстану [2], який вступив в дію з 01 січня 2015 року остаточно закріпив казахську модель суду присяжних із властивими їй перевагами та недоліками.

Відповідно до ст. 52 КПК Казахстану у справах про злочини, за вчинення яких кримінальним законом передбачена смертна кара або довічне позбавлення волі, за клопотанням обвинуваченого розгляд кримінальної справи здійснюється у складі одного судді і десяти присяжних засідателів, за винятком справ про військові злочини, скоєні у воєнний час або бойовій обстановці.

При ознайомленні підозрюваного з усіма матеріалами справи після закінчення проведення слідчих дій особа, яка здійснює досудове розслідування, зобов'язана роз'яснити

йому право клопотати про розгляд справи судом за участю присяжних, а також правові наслідки задоволення такого клопотання, включаючи особливості оскарження та розгляду скарг на вироки суду за участю присяжних засідателів. Попереднє слухання проводиться одноособово суддею з обов'язковою участю підсудних, у тому числі і тих, яким не належить право на розгляд справи за участю присяжних засідателів та їхніх захисників. Якщо підсудний заявив клопотання про розгляд справи за участю присяжних засідателів або підтвердив раніше заявлене про це клопотання в постанові про призначення судового засідання, суддя вказує, що справа буде розглянута судом за участю присяжних засідателів, і визначає кількість кандидатів у присяжні засідателі, які підлягають виклику в дане судове засідання, число яких повинно бути не менше двадцяти п'яти.

Після винесення постанови про призначення справи до судового розгляду судом за участю присяжних засідателів суддя дає розпорядження секретарю судового засідання про забезпечення явки в судове засідання кандидатів у присяжні засідателі, число яких зазначено в постанові, для відбору їх у присяжні засідателі. Після призначення головного судового розгляду за розпорядженням головуючого секретаря судового засідання проводиться попередню випадкову вибірку кандидатів у присяжні засідателі з основного та запасного (річних) списків присяжних засідателів. Кандидатам у присяжні засідателі, включеним до попереднього списку, не пізніше ніж за сім діб до початку судового розгляду вручається повідомлення із зазначенням дати і часу прибуття до суду.

Відбір присяжних засідателів з числа кандидатів складається з наступних етапів:

- 1) звільнення головуючим кандидатів у присяжні засідателі від участі у розгляді справи;
- 2) вирішення питань про самовідвід;
- 3) вирішення питань про відводи;
- 4) невмотивовані відводи кандидатів у присяжні засідателі.

Якщо в результаті відбору кандидатів для участі в судовому засіданні залишилося більше сімнадцяти кандидатів у присяжні засідателі, головуючий оголошує кількість кандидатів у присяжні засідателі, які залишились, після чого опускає в урну квитки із зазначенням їх прізвищ, перемішує квитки і витягує з неї стільки квитків, скільки необхідно, щоб в урні залишилося сімнадцять кандидатів у присяжні. Після цього головуючий передає квитки із зазначенням прізвищ кандидатів у присяжні засідателі для заявлення державним обвинувачем, а також підсудним і (або) його захисником невмотивованих відводів, в результаті яких повинно залишитися дванадцять кандидатів у присяжні засідателі. Якщо у справі бере участь один підсудний, невмотивований відвід двох кандидатів у присяжні засідателі провадиться державним обвинувачем, а потім трьох кандидатів у присяжні засідателі – підсудним і (або) його захисником.

Кандидатам у присяжні засідателі може бути заявлено відвід державним обвинувачем, підсудним або його захисником без зазначення мотивів відводу шляхом написання на квитках із зазначенням прізвищ кандидатів у присяжні засідателі слова «відведений», підтвердженого підписом. Підсудний має право доручити своєму захисникові здійснення права на відвід кандидатів у присяжні засідателі. Якщо підсудний відмовляється від свого права на відвід кандидатів у присяжні засідателі, то захисник без його згоди не вправі самостійно брати участь у відводі кандидатів у присяжні засідателі.

Квитки із зазначенням прізвищ невмотивовано відведених сторонами кандидатів у присяжні засідателі долучаються до матеріалів справи. Колегія присяжних засідателів, яка розглядає справу в суді, утворюється шляхом жеребкування у складі десяти присяжних засідателів

основного складу (утворюють склад колегії присяжних засідателів) і двох запасних. Для утворення колегії присяжних засідателів головуючий опускає в урну квитки із зазначенням прізвищ невідведених кандидатів у присяжні засідателі, перемішує їх і по одному виймає дванадцять квитків. Перші десять відібраних шляхом жеребкування присяжних засідателів вважаються присяжними засідателями основного складу, а два останніх – запасними.

Присяжні засідателі через головуючого можуть задавати питання підсудному, потерпілому, свідкам і експертам після того, як ці особи будуть допитані сторонами. Питання викладаються присяжними засідателями в письмовому вигляді і подаються головуючому. Головуючий має право відхилити питання, які він вважає такими, що не мають стосунку до справи, а також носять навідний або образливий характер, оголосивши мотиви своєї відмови присяжному засідателю, який поставив питання.

Після закінчення судового слідства суд за участю присяжних засідателів переходить до заслуховування дебатів сторін. Дебати сторін у суді за участю присяжних засідателів складаються з двох частин. Перша частина дебатів складається з промов державного обвинувача, потерпілого, захисника і підсудного, які викладають свої позиції з приводу доведеності чи недоведеності вини підсудного. Друга частина дебатів складається з промов державного обвинувача, а також потерпілого, цивільного позивача і відповідача або їх представників, захисника і підсудного, в яких викладаються позиції з питань кваліфікації дій підсудного, призначення покарання, цивільного позову. Друга частина дебатів проводиться без участі присяжних засідателів.

На час обговорення та формулювання питань присяжні засідателі видаляються із залу судового засідання. Сторони мають право висловити свої зауваження щодо змісту і формулювання питань і внести пропозиції про постановку нових питань. Головуючий із урахуванням результатів судового слідства, дебатів сторін формулює у письмовому вигляді питання, які підлягають вирішенню суддею і присяжними засідателями в нарадчій кімнаті, зачитує їх і передає сторонам. З урахуванням зауважень і пропозицій сторін головуючий у нарадчій кімнаті остаточно формулює питання, які підлягають вирішенню судом за участю присяжних засідателів, вносить їх в питальний лист і підписує його.

Питальний лист оголошується в присутності присяжних засідателів і сторін. Після цього зміна формулювання питань, виключення питань з питального листа, включення до нього нових питань не допускаються.

Щодо кожного з діянь, у вчиненні яких обвинувачується підсудний, ставиться три основні питання:

- 1) чи доведено, що діяння мало місце;
- 2) чи доведено, що це діяння вчинив підсудний;
- 3) чи винен підсудний у вчиненні цього діяння.

Після основного питання про винність підсудного можуть ставитися окремі питання про такі обставини, які збільшують або зменшують ступінь винуватості або змінюють її характер, тягнуть за собою звільнення підсудного від відповідальності. У необхідних випадках окремо ставляться також питання про ступінь здійснення злочинного наміру, причини, в силу яких діяння не було доведено до кінця, ступінь і характер співучасті кожного з підсудних у вчиненні злочину. Допускаються питання, що дозволяють встановити винність підсудного у вчиненні менш тяжкого злочину, якщо цим не порушується його право на захист.

Головуючий керує нарадою присяжних засідателів, послідовно ставить на обговорення питання, що підлягають вирішенню, проводить голосування за відповідями і веде підрахунок голосів. У нарадчій кімнаті присяжні засідателі вправі отримувати від головуючого роз'яснення по винних і них неясностях у зв'язку з поставленими питаннями. Голосування по основних питаннях проводиться пись-

мово. Суддя і присяжні засідателі не вправі утриматися від голосування. Голоси судді та присяжних засідателів рівні. Суддя і присяжні засідателі отримують для голосування чистий бюлетень зі штампом суду за кількістю підсудних, в якому містяться питання з незаповненими графами для відповіді і наступні слова: «За своєю честю, совістю і за внутрішнім переконанням мій висновок ...». Забезпечуючи таємницю, кожен з них пише в бюлетені відповідь на кожне питання, поставлене в питальному аркуші. Відповідь має являти собою стверджувальне «так» або негативне «ні» з обов'язковим пояснювальним словом або словосполученням, що розкриває сутність відповіді («так, доведено», «ні, не доведено», «так, винен», «ні, не винен»). Суддя і присяжні засідателі опускають свої бюлетені в урну для голосування. У такому ж порядку присяжні засідателі голосують послідовно по кожному з поставлених питань у питальному аркуші. Після закінчення голосування окремо по кожному з поставлених питань головує розкриває урну і підраховує голоси кожного бюлетеня в присутності присяжних засідателів, результат підрахунку голосів негайно записується навпроти кожного з трьох основних питань, зазначених у питальному аркуші.

У разі, якщо відповідь на попереднє питання виключає необхідність відповідати на подальше питання, головує за згодою більшості присяжних засідателів вписує після нього слова «без відповіді».

Обвинувальний вердикт вважається прийнятим, якщо за позитивні відповіді на кожне з трьох питань, проголошувала більшість голосуючих. Виправдувальний вердикт вважається прийнятим, якщо за негативну відповідь на будь-яке з поставлених основних питань проголосувало шість і більше голосуючих.

У разі якщо питання про вину підсудного вирішено позитивно, то суддя вирішує питання про те, чи є діяння злочином і яким саме кримінальним законом воно передбачене (стаття, частина, пункт), а також роз'яснює присяжним засідателям, які заходи покарання передбачені за ці діяння.

Якщо вирок, постановлений у справі, розглянутій за участю присяжних засідателів, скасований з направленням справи на новий розгляд зі стадії призначення головного судового розгляду, суд при новому розгляді справи проводить попереднє слухання справи і в залежності від волевиявлення підсудного приймає рішення про новий розгляд справи за участю присяжних засідателів або без їх участі. Якщо первинний вирок скасовано з направленням на новий судовий розгляд зі стадії проведення головного судового розгляду, суд призначає головний судовий розгляд, проводить формування нової лави присяжних засідателів і розглядає справу в загальному порядку.

Тепер проаналізуємо діяльність суду присяжних в Грузії. Відповідно до ст. 27 КПК Грузії суд присяжних засідателів складається з 12 основних засідателів і 2 запасних засідателів [3]. У складі суду присяжних засідателів має бути не менше шести засідателів у справах про злочини, що належать до категорії середньої тяжкості, не менше восьми – у справах про злочини, що належать до категорії тяжких, не менше десяти – у справах про злочини, що належать до категорії особливо тяжких.

Важливою гарантією забезпечення безпеки присяжних засідателів є норма, закріплена в ч. 6 ст. 182 КПК Грузії, згідно якої, якщо в судовому засіданні беруть участь присяжні засідателі, то фотозйомка, кіно-, відео-, аудіозапис і трансляція засідання в ефір повинні здійснюватися без зйомки присяжних засідателів, розголошення відомостей про їх особу, зовнішніх ознак або інших персональних даних.

Процедура добору присяжних полягає у тому, що у судовому засіданні з відбору присяжних засідателів суддя з єдиного списку громадян, які досягли 18 років, заслухавши думки сторін, за принципом випадкової вибірки складає список кандидатів у присяжні засідателі у складі

не менше, ніж 100 осіб. Кандидатам у присяжні засідателі в розумний строк до засідання з відбору засідателів на адресу за місцем проживання направляється затверджений суддею опитувальник. Кандидат у присяжні засідателі зобов'язаний відповісти на питання в строк, вказаний в опитувальнику. Опитувальник затверджується суддею на підставі наради зі сторонами.

Сторона провадження має право заявити клопотання про відвід кандидата в засідателі. Право на відвід спочатку здійснює сторона обвинувачення, а потім – сторона захисту. Суддя перевіряє всі обставини, що можуть стати підставою для відводу (самовідводу) кандидата в засідателі, і надає сторонам можливість поставити питання кандидату в засідателі і подати додаткові матеріали щодо відводу. Суддя має право вимагати від сторін попереднього подання йому для ознайомлення питань, які вони мають намір задати кандидатам в засідателі; однак, це не обмежує можливість сторін ставити уточнюючі питання. Кандидат в засідателі зобов'язаний дати правильні і вичерпні відповіді на поставлені йому запитання, надати іншу необхідну інформацію, що стосується його особи та участі у справі, що розглядається, а також про всі обставини, які можуть перешкодити йому в об'єктивному та неупередженому розгляді справи.

Питання, що задаються кандидату в засідателі, не повинні порушувати його особисту, професійну або (і) комерційну таємницю, за винятком випадків, коли це необхідно для інтересів правосуддя. Зазначена інформація може бути витребувана у кандидатів в засідателі тільки за наявності обґрунтованої вимоги сторони. Якщо розголошення зазначеної інформації може завдати непоправної шкоди його інтересам, кандидат в засідателі надає інформацію тільки безпосередньо головуєчому у засіданні.

Невмотивовані відводи не можуть заявлятися таким чином, щоб мала місце дискримінація кандидатів у засідателі за ознакою раси, кольору шкіри, мови, статі, переконань, світогляду, політичних поглядів, членства в якому-небудь об'єднанні, етнічної, культурної та соціальної належності, походження, сімейного, майнового стану, місця проживання, стану здоров'я, способу життя, місця народження, віку або будь-яких інших ознак.

Після заявлення відводів кандидатів у засідателі дванадцятьох кандидатів головуєчому у засіданні призначає присяжними засідателями, а двох – в якості запасних засідателів. Суддя, виходячи зі складності справи, вправі прийняти рішення про затвердження більшої кількості запасних засідателів. Запасний засідателі присутній впродовж судового розгляду та в нарадчій кімнаті. Запасний засідателі не має права висловлювати власну думку, впливати на присяжних засідателів або брати участь у голосуванні.

Головуючий у засіданні вправі в короткій формі роз'яснити присяжним засідателям до видалення в нарадчу кімнату порядок оцінки всіх розглянутих у засіданні доказів. У процесі роз'яснень головуєчому забороняється в будь-якій формі висловлювати свою особисту думку з питань, вирішення яких належить до компетенції присяжних засідателів.

Після цього головуєчому у засіданні роз'яснює присяжним засідателям:

- зміст обвинувачення та його правові підстави;
- порядок оцінки доказів;
- поняття презумпції невинуватості, а також те, що будь-які сумніви тлумачаться на користь обвинуваченого;
- що обвинувальний вердикт повинен ґрунтуватися на законі і сукупності досліджених в процесі судового засідання доказів;
- що в ході засідання вони мають право вести записи і користуватися ними;
- що вердикт повинен ґрунтуватися тільки на доказах, досліджених у ході судового процесу, що жоден із доказів не повинний бути взятий до уваги за вказівкою іншої

особи, що вердикт не повинен бути винесений на підставі припущення або з використанням недопустимих доказів;

– порядок винесення вердикту по кожному пред'явленому обвинуваченню;

– що на голосування спочатку ставиться виправдувальний вердикт за всіма пред'явленими звинуваченнями. У разі неприйняття вердикту на голосування ставиться обвинувальний вердикт у зростаючій послідовності, що відповідає тяжкості обвинувачення;

– що вони повинні підписати тільки одну з представлених по кожному звинуваченню форм вердикту – форму виправдувального або обвинувального вердикту.

Головуючий у засіданні закінчує роз'яснення нагадуванням присяжним засідателям про дану ними присягу. Заслухавши роз'яснення головуючого, присяжні засідателі вправі у письмовій формі задати головуючому додаткові запитання. Отримавши роз'яснення головуючого у засіданні, присяжні засідателі видаляються для винесення вердикту у нарадчу кімнату. Ніхто, крім присяжних і запасних засідателів, не вправі перебувати у нарадчій кімнаті і яким-небудь чином впливати на вердикт присяжних засідателів.

Старшина засідателів після розгляду справи присяжними засідателями послідовно ставить кожне питання на відкрите голосування в черговості та формулюванні, визначеній головуючим у засіданні. Спочатку ставиться на голосування виправдувальний вердикт за всіма обвинуваченнями. У разі неприйняття вердикту ставиться на голосування обвинувальний вердикт у наростаючій послідовності, що відповідає тяжкості обвинувачення. Кожен присяжний засідатель висловлює своє позитивне або негативне ставлення до питання. Присяжний засідатель не вправі утримуватися від голосування. Присяжний засідатель зобов'язаний негайно повідомити суддю, якщо хто-небудь із засідателів утримується від голосування, ігнорує вказівку судді, бере до уваги докази, які не досліджувалися в суді, висловлює явно упередженість або (і) іншим чином явно порушує закон. У цьому випадку суддя зобов'язаний зробити присяжному засідателю попередження і в разі повторного порушення усунути його. Суддя також має право з тієї ж підстави розпустити повний склад присяжних засідателів і призначити дату засідання з відбору нового складу присяжних засідателів. Присяжні засідателі голосують в порядку їх черговості у списку засідателів. Старшина засідателів голосує останнім і підбиває загальні підсумки голосування.

Суд присяжних засідателів приймає рішення щодо фактичних обставин справи на підставі рішень і роз'яснень з правових питань, отриманих від головуючого у засіданні. Присяжні засідателі повинні вирішити питання невинуватості або винуватості по кожному з пред'явлених обвинувачень.

Присяжні засідателі приймають вердикт одноголосно. Якщо суд присяжних засідателів протягом 3 годин не зможе прийняти одноголосне рішення, рішення протягом 6 наступних годин приймається наступною більшістю голосів:

– якщо суд присяжних засідателів складається не менше ніж з 11 присяжних засідателів, вердикт приймається 8 голосами;

– якщо суд присяжних засідателів складається з 10 присяжних засідателів, вердикт приймається 7 голосами;

– якщо суд присяжних засідателів складається з 9 присяжних засідателів, вердикт приймається 6 голосами;

– якщо суд присяжних засідателів складається з 8 присяжних засідателів, вердикт приймається 5 голосами;

– якщо суд присяжних засідателів складається з 7 або 6 присяжних засідателів, вердикт приймається 4 голосами.

Головуючий у засіданні вправі скасувати обвинувальний вердикт суду присяжних засідателів і призначити дату засідання з відбору нового складу присяжних засідателів, якщо зазначений вердикт явно суперечить сукупності доказів, безпідставний і скасування обвинувального вердикту є єдиним засобом відправлення справедливого правосуддя. Головуючий в засіданні не вправі скасовувати вердикт з тих підстав, що він не згоден з оцінкою присяжними засідателями правдивості показань свідка або значення якогось доказу. Виправдувальний вирок, винесений судом присяжних засідателів, є остаточним і оскарженню не підлягає.

Грузія і Казахстан у різні періоди запровадили суд присяжних для розгляду кримінальних справ про тяжкі злочини, але кожна з країн обрала власну модель суду присяжних. Грузія запозичила американську модель суду присяжних, а Казахстан – змішану модель суду присяжних. Враховуючи невеликий час функціонування суду присяжних у цих країнах, практика ще не сформувала об'єктивної картини ефективності суду присяжних, однак існуючі моделі цього суду є корисними для українського законодавця, з метою приведення вітчизняного суду присяжних до класичної моделі суду присяжних.

ЛІТЕРАТУРА

1. О присяжных заседателях : Закон Республики Казахстан от 16 января 2006 года № 121-III ЗРК [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://almaty.sud.kz/rus/content/zakon-respubliki-kazahstan-o-prisyazhnyh-zasedatelyah>.
2. Уголовно-процессуальный кодекс : Закон Республики Казахстан от 04 июля 2014 года № 231-V ЗРК [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://almaty.sud.kz/rus/content/zakon-respubliki-kazahstan-o-prisyazhnyh-zasedatelyah>.
3. Уголовно-процессуальный кодекс Грузии : Закон Грузии от 09 октября 2009 года № 1772-III [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/_09_10_2009.pdf.